КНИГОПИСЪ.

1. ОТЗИВИ И ОЦѢНКИ.

Д. Ихчиевъ. Турски държавни документи за кърджалиитѣ. Въ Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина, издава Бълг. Книж. Дружество. Книжка XXII и XXIII. Нова редица книга четвърта и пета. I. Дѣлъ историко-филологически и фолклоренъ, стр. 1—71.

Г-нъ Д. Ихчиевъ продължава да принася посилната си услуга на нашето архивовѣдѣние. Българскиятъ историкъ и археологъ трѣба да му сѫ твърдѣ много признателни. Сега той ни дава събрани и прѣведени нѣколко „Турски държавни документи за кърджалиитѣ." Името кѫрджалии е всеизвѣстно у насъ. То е извиквало нѣкога страхъ и трепетъ у населението, то е извиквало не по-малко смутъ и безпокойство въ срѣдата на държавнитѣ служащи. Като се почне отъ най-дребния полицейски служитель на врѣмето — сеймени и кър-сердари, па се мине на горѣ по иерархическата лѣстница на всевъзможни забити, спахии, силихдари, онирери, наиби, кадии, мюдериси, агии, мир-мирани, дори до великитѣ везири и до самия Падишахъ, всичко е било смутено отъ безобразията, разбойничеството, насилията и злодѣянията на тѣзи горски разбойници — даглж-ешкияси.

Отъ държавнитѣ документи, печатани сега въ „Сборника на Книж. Дружество", става явно, че кѫрджалиитѣ почватъ своята дѣятелность около 1792 година и я завръшватъ кѫдѣ края на 1806. Около 16 години тѣ сѫ разнасяли низъ цѣлия Балкански Полуостровъ плѣнь и пожарь, додѣто най-сетнѣ съ борбитѣ за освобождението на сърбитѣ се тури край на тѣхната дива и кръвожадна работа Кѫрджалиитѣ, споредъ г. Ихчиева, ще сѫ били потомци на едно малко диво племе, прѣселено изъ Мала-Азия въ Европейска Турция въ началото на турското завоевание. Тѣ живѣли винаги отъ грабежъ, плячки и убийства, вършени между мирното население. Но въ поменатия периодъ кѫрджалиитѣ сѫ се впуснали на дѣло въ организирани чети. Тѣ живѣли отдѣлно, независимо и ако и да се казвали мюслюмани и изповѣдали мухамеданството, обаче не се сродявали съ турци. Прѣди да дойдатъ въ Евр Турция не се знае, какво вѣроизповѣдане сѫ имали.

Документитѣ, събрани и прѣведени отъ г. И., почватъ съ единъ царски ферманъ, изпратенъ до румелийския валия Ел-Хаджи Мехмедъ Хаки по поводъ на прѣслѣдването и изтрѣблението на разбойницитѣ кѫрджалии, инакъ наречени и въ фирманитѣ даглж-

ешкияси (горски разбойници). Съ тоя ферманъ се дава право на всички власти, на всички правовѣрни жители да се опълчатъ противъ мятежническитѣ кърджалии. Ферманътъ напомня, че въ това врѣме, когато всички държавни мѫже и военни людие сѫ заняти денѣ и нощѣ, по какъвъ начинъ да нанесатъ ударъ на дин-islямовитѣ врагове, тия злосторници намѣрили благоприятенъ моментъ сега да се подигнатъ изцѣло, да се разпръсватъ на части по много страни на империята и да убиватъ, грабятъ, разсипватъ, горятъ и всичко чуждо обсебятъ (стр. 3). Ферманътъ възлага на румелийския управитель диктаторски права: да рѫководи акцията по изтрѣблението на кърджалиитѣ. Всички държавни служащи, които би се явили като противници на неговата акция, да бѫдатъ строго наказвани. Никой да не се щади, за никого да нѣма хатъръ. Ф. носи дата 1795 г. и подписа на султанъ Селимъ Ханъ III. Слѣдъ това слѣдватъ: 2) султанска заповѣдь пакъ съ сѫщото съдържание (1793); 3) изложение отъ Видинъ, какъ сѫ посрѣщнали султ. ф.; 4) ферманъ отъ сѫщия султанъ до соф. сѫд. адм. власти; 5) буюрултия за прѣслѣдване на кърдж.; 6) ферманъ до валията на рум. вилаетъ Ебу-Бекиръ; 7) буюрултия отъ серескерата — за сѫщото.

Таквизъ фермани и буюрултии съ разни или прилични съдържания, има 36. Съ послѣдния ферманъ се призоваватъ да бѫдатъ готови за бой съ въстаницитѣ всички „и население и раи", Който отъ управницитѣ се противи, да се наказва безпощадно. Всичкитѣ документи сѫ отъ врѣмето на Султанъ Селимовото царуване. Историкътъ на кърджалийското врѣме има въ напечатанитѣ документи драгоцѣненъ първоизточникъ. Той ще бѫде дълбоко признателенъ на г. Ихчиева за употрѣбения му по прѣвеждане и уреждане тия книжа трудъ.

С. С. Бобчевъ.

Извѣстія Русскаго Археолог. Института въ Константинополѣ. Т. И. Шмитъ. Кахриэ-джамія. Исторія монастыря Хоры. Архитектура мечети. Мозаики нартиковъ. Съ альбомомъ въ 92 таблицы.—Цѣна съ альбомомъ 30 рублей. Рускиятъ археологически институтъ въ Цариградъ продължава да пуска въ свѣтъ своитѣ много цѣнни за археологическата наука на Близкия Истокъ издания. Надписаниятъ трудъ е посветенъ на оная затулена на край Стамбулъ джамийка Кахрие, която е остатъкъ отъ нѣкогашния мънастиръ Хора, който е построенъ отъ Приска, (VII в), нѣкога съсѣдски съ двореца на византийския василевсъ. Ако въ послѣдния се е разтилалъ розкошътъ на византийския дворъ, въ първия е живѣлъ патриархътъ, прѣбивавала е иконата Св Богородица Адигитрия, найтачената въ Византия. Г-нъ Шмитъ е направилъ едно солидно изслѣдване. Той дири произхода на Кахрие-Джамия въ прѣдисторията на Византия и я завършва съ трагическото падане на Цариградъ въ рѫцѣтѣ на Мухамедъ Ел-гази (1453). Най-голѣмо благосъстояние ималъ мънастирьтъ въ VII в.; въ врѣме на иконоборството той комахай се изгубилъ, но въ XII в. той се възстановява. По-късно той